

Modul 9 – Kreativitet

Av Grete Helle Rasmussen

© Grete Helle Rasmussen 2016

All sitering av teksten skal krediteres forfatteren.

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
<i>Faktorer som fremmer kreativitet</i>	2
<i>Faktorer som hemmer kreativitet</i>	2
Kreativ utvikling	3
Kreative prosesser	3
Kreativ undervisning	4

Innledning

Ordet kreativitet kommer fra det latinske «creare» som betyr «å lage» eller «å skape». I musikkammenheng handler det om er frihet til å skape og handle i overensstemmelse med egne assosiasjoner, ferdigheter og ideer.

Å improvisere og komponere handler ikke om et medfødt talent, men om at musikantene blir stimulert til kreativitet gjennom en undervisningsform som åpner elevens ører, og vekker egenskaper som fantasi og sensitivitet. Vi må gi eleven ferdigheter og kunnskaper som setter han/hun i stand til å uttrykke ulike spontane innfall og ideer på instrumentet. Å skape selv, oppleves ofte som blottleggende for eleven. Det krever mot og ikke minst respekt for enhver tone som produseres. Ofte er det derfor like viktig å bygge opp elevens selvtillit som å lære det musikalske håndverket, for å lykkes som kreativ musiker.

Faktorer som fremmer kreativitet

- Lærere/dirigenter som deltar aktivt i kreative prosesser, tør å gi etter for innfall og ikke har planlagt alt som skal skje på forhånd.
- Indre motivasjon, egenaktivitet, tro på egne løsninger og trening i å tenke kreativt.
- Frihet til å utforske og vurdere ut i fra seg selv.
- Utfordrende oppgaver – noe som ingen har gjort før.
- Lærere/dirigenter som venter med vurdering til musikantene er ferdig med å utforske på egenhånd.
- Evne til å overvinne frustrasjoner og mislykkede forsøk.

Faktorer som hemmer kreativitet

- Krav fra miljøet om å tilpasse seg vedtatte normer.
- Fastsatte mål og evalueringsformer.
- Snevre tidsrammer og krav om raske løsninger.
- Dirigenter/lærere som vet svaret.
- Ironi og sarkasme.
- Mangel på konstruktiv kritikk og uhemmet ros.
- Setninger som setter en stopper for kreative prosesser
 - «Dette har jeg hørt før»
 - «Slutt med det tullet»
 - «Dette er ikke mulig»

Elever som primært ønsker å jobbe med egen musikk søker seg dessverre ikke alltid til korpset. De jobber i stedet i ulike grupperinger uten lærer eller dirigent. Legg derfor til rette for at musikantene kan jobbe på egenhånd i mindre grupper i korpset, spesielt fra de er 12 år og oppover.

Kreativ utvikling

Taylor og andre har beskrevet hva som kjennetegner musikanterers kreative utvikling. Det er de 3 første nivåene skolekorpsdirigenten bør kjenne:

1. Det ekspressive nivå

Det ekspressive nivået er først og fremst knyttet til barn i førskolealder og kjennetegnes ved lek, utforsking, eksperimentering, herming og mye spontansang.

Spillet preges av tilfeldig, improvisatorisk lekning. Originalitet, kvalitet og presisjon er på dette nivået uvesentlig. Taylor har selv sagt at «Jo mer uberørt og spontant barnet får være, desto mer kreativt kommer det til å bli senere». Det er få ting som er mer skadelig for barnet enn å si at det det har laget ikke ligner noen ting. Å få mulighet til ukritisk å prøve seg frem på egenhånd, gjelder for alle uansett alder som skal skape egne ting på instrumentet for første gang.

2. Det produktive nivå

I forbindelse med de første skoleårene føler ikke musikanten lenger tilfredsstillelse ved å uttrykke seg på det ekspressive nivået. Det tekniske behovet blir større som en følge av et ønske om en viss kvalitet over den frie utfoldelsen, som dermed innskrenkes. Det er i denne aldersgruppen de fleste begynner å lære å spille et instrument. Økt bevissthet resulterer musikalsk i forsøk på å organisere klanger og uttrykke konkrete opplevelser. Ofte har komposisjoner musikantene lager titler. Miljøet og elevens egne prestasjonskrav om en rask utvikling mot et ønsket mål, legger ofte hindringer i veien for den frie utfoldelsen. Foreldre og andre voksne kan også stikke kjepper i hjulene for en optimal kreativ utvikling ved for eksempel å kalle det å improvisere for «tullespilling».

3. Det oppfinnsomme nivå

Det er viktig å huske at musikanten trenger stadig mer kunnskap og instrumentale tekniske ferdigheter for å kunne utvikle sine skapende evner. På dette nivået har musikantene gode spilleferdigheter. Disse utnyttes maksimalt i den kreative prosessen og resulterer i nyskaping i første rekke for musikanten, men også i noen tilfeller for omverdenen.

Kreative prosesser

Kreative prosesser i korps er ofte knyttet til improvisasjon, komposisjon, arrangering, konsertproduksjon, musikkvideoer o.a.

En kreativ prosess omfatter 5 faser (fritt etter Graham Wallas faseteori):

1. Forberedelser

Du og/eller musikantene får en ide til å gjøre noe som kanskje ikke er gjort før. Det tvinger dere til å tenke kreativt og starte forberedelsene. Denne fasen er preget av spontane forslag til løsninger, men også hardt arbeid knyttet til å samle mest mulig kunnskap og erfaring knyttet til ideen dere fikk. Mye skal testes ut, øves på, leses, spilles, komponeres, arrangeres og diskuteres. For å lykkes og komme videre, er «JA, det gjør vi!» svaret på alle forslag. Selvsensur og negative tilbakemeldinger vil stoppe idéproduksjonen.

2. La ting få virke

Alle ideer trenger tid til å modnes. Mye skjer i underbevisstheden når man ikke er direkte opptatt av å finne løsninger. Det er viktig å huske at underbevisstheden arbeider best når man slapper av, og at tid og ro er en del av den kreative prosessen. Derfor er det ofte så vellykket å reise bort sammen når man skal jobbe med kreative prosjekter. Det er også grunnen til at de gode ideene kommer når man spiser, sitter ved bålet eller rett før man sovner om kvelden, og ikke på planleggingsmøtet. Bare det å si at «Vi jobber videre med dette neste uke» er med å sikre videre fremdrift i den kreative prosessen

3. Løsningen dukker ofte opp når du minst aner det

Illuminasjonsfasen har fått navn etter uttrykket: «Det gikk et lys opp for meg» (Illuminer = å lyse opp). Plutselig faller bitene på plass. Denne fasen er ofte romantisert og overdrevet fordi løsningen kommer på et tidspunkt da man egentlig ikke er opptatt av prosjektet. Dette har resultert i at man har en tendens til å tro at store kunstverk var en følge av en slags overnaturlig innskytelse, og ikke en konsekvens av hardt arbeid.

4. «Dette fungerer ikke!»

Løsningen underbevisstheden finner er ofte følelsesmessig farget og ikke nødvendigvis optimal. Dette er derfor en fase det er lov å si «Nei, dette må gjøres annerledes» eller «Nei, dette kutter vi» og kritikk og selvkritikk er gode hjelpere. Er man ikke villig til å kutte ideer, kan det hindre nye og bedre å dukke opp.

5. Klar til å møte publikum

Forestillingen, konserten, komposisjonen, presentasjonen møter sitt publikum og den får sin endelige form. Det vil si at det fortsatt er åpent for kreative endringer underveis, inspirert av publikum.

Kreativ undervisning

Det er lett å tro at rammer virker hemmende for kreativiteten, men ofte er det det som gjør at musikanter våger. Særlig gjelder det for elever i alderen 7-12 år. Frihet kan blokkere. Mye av den kreative undervisningen baserer seg, kanskje overraskende, på imitasjon.

Imitasjonsspill eller hermeleker er for eleven et forholdsvis ufarlig møte med improvisasjonskunsten. Her er uttrykksformen basert på ørets evne til å oppfatte og etterligne, ikke på egen oppfinnsomhet. Fra imitasjonsspill er veien kort via «spørsmål og svar» til egne komposisjoner og improvisasjoner.

Imitasjonsspill og «spørsmål og svar» er spesielt morsomt i store grupper. «Snakk» med sidemannen, «snakk» med en på andre siden av rommet, la trompetene i fellesskap «konfrontere» klarinettene, snakk i munnen på hverandre, lytt til hverandre osv. Improvisasjon kan være en del av oppvarmingen eller som et avbrekk i korpsøvelsen. Improvisasjoner kan knyttes til det øvrige korpsrepertoaret som forspill og etterspill. Den skrevne komposisjonen/arrangementet kan åpnes for improvisasjoner underveis i stykket eller videreutvikles til egne korpskomposisjoner.

Det er lettere for musikanten å kaste seg ut i egne improvisasjoner hvis du blir med og spiller, og det etableres ulike kompstemmer (akkordrekker – rundganger) i resten av

corpset. Kreativitet er alltid et fellesprosjekt som krever at dirigenten er med på lik linje med muskantene.